

A N K A R A

B A R O S U

DURDURMA YAKALAMA GÖZALTI ARAMA TUTUKLAMA

ANKARA BAROSU BAŞKANLIĞI

Adliye Sarayı Kat: 5 Sıhhiye/ANKARA

Tel: (0.312) 416 72 00

Faks: (0.312) 309 22 37

www.ankarabarusu.org.tr

ankarabarusu@ankarabarusu.org.tr

ABEM

ANKARA BAROSU

EĞİTİM VE KÜLTÜR MERKEZİ

Ihlamur Sk. No: 1 Kızılay/ANKARA

Tel: (0.312) 416 72 00

GÖLBAŐI AV. ÖZDEMİR ÖZOK

SOSYAL TESİSLERİ

Gazi Osman PaŐa Mah. Sahil Cd. No: 46 GölbaŐı/ANKARA

Tel : (0.312) 485 03 93 - 484 46 06

ANKARA BAROSU

GELİNCİK MERKEZİ

Ihlamur Sk. No: 1 Kızılay/ANKARA

Tel: (0.312) 444 43 06 (5 Hat)

www.gelincikprojesi.com

www.gelincikprojesi.org

Grafik–Tasarım:

Ali Kemal ÇERŐİL

(Ankara Barosu)

Basım Yeri:

Koza Matbaacılık

Özveren Sk. 13/A Kızılay/ANKARA

Tel: (0.312) 229 37 41

Faks: (0.312) 229 37 42

© Ankara Barosu Başkanlığı 2011

Tüm Hakları Saklıdır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
I. DURDURMA	9
KOLLUK KUVVETLERİ (POLİS/JANDARMA) BENİ KEYFİ OLARAK DURDURABİLİR Mİ?	10
KOLLUK KUVVETLERİNİN BENİ NİÇİN DURDURDUĞUNU SORABİLİR MİYİM?	10
KOLLUK KUVVETLERİ BENİ NE KADAR SÜRE DURDURABİLİR?	10
KOLLUK KUVVETLERİ BENİ DURDURDUĞUNDA KİMLİĞİMİ GÖSTERMEK ZORUNDA MIYIM?	11
KİMLİĞİM YANIMDA YOKSA VEYA GÖSTERMEZSEM NE OLUR?	11
KOLLUK KUVVETLERİ BENİ DURDURDUĞUNDA ÜZERİMİ YA DA ARACIMI ARAYABİLİR Mİ?	11
II. YAKALAMA	13
KİMLER YAKALANABİLİR?	14
YAKALAMA İÇİN BİR HÂKİM/MAHKEME KARARI GEREKİR Mİ?	16
YAKALANDIĞIMDA NEDEN YAKALANDIĞIMI ÖĞRENEBİLİR MİYİM?..	16
YAKALANDIĞIMDA KULLANABİLECEĞİM HANGİ HAKLARA SAHİBİM?	16
BARONUN GÖREVLENDİRECEĞİ AVUKATA ÜCRET ÖDER MİYİM?	16
YAKALANDIĞIMDA KAÇ YAKINIMA HABER VEREBİLİRİM?	17
YAKALANDIKTAN SONRA HANGİ İŞLEMLER YAPILIR?	17

III. GÖZALTINA ALINMA.....	19
HANGİ ŞARTLARDA GÖZALTINA ALINABİLİRİM?.....	20
GÖZALTINA ALINDIĞIMI YAKINLARIMA HABER VEREBİLİR MİYİM? ..	20
GÖZALTINA ALINDIKTAN SONRA NEREYE GÖTÜRÜLÜRÜM?	20
NE KADAR SÜRE GÖZALTINDA KALIRIM?	21
BU GÖZALTI SÜRESİNİN SONUNDA NE OLUR?	21
ÇOCUKLAR GÖZALTINA ALINABİLİR Mİ?	21
IV. ARAMA	23
HANGİ SEBEPLERLE ÜZERİM ARANABİLİR?	24
ARAMA SIRASINDA HAKLARIM NELERDİR?	24
ÜZERİMİ HEMCİNSİM OLAN BİR GÖREVLİNİN ARAMASINI İSTEYEBİLİR MİYİM?.....	24
ARAMA KARARI OLMAKSIZIN EVİM YA DA İŞYERİM ARANABİLİR Mİ? ..	25
ARAMA SIRASINDA EŞYALARIMA ZARAR VERİLİRSE NE YAPABİLİRİM? ..	25
ARAMA SEBEBİYLE HERHANGİ BİR EŞYAYA EL KONULABİLİR Mİ?	25
EL KONULAN EŞYALARIN AKİBETİ NE OLUR?.....	26
EV VE İŞYERİM HANGİ SAATLERDE ARANABİLİR?	26
VI. TUTUKLAMA	27
HANGİ ŞARTLAR ALTINDA TUTUKLANABİLİRİM?.....	28
TUTUKLAMA KARARINI KİM VERİR?	29
BU KARARA İTİRAZ EDİLEBİLİR Mİ?	29
EN FAZLA NE KADAR SÜRE TUTUKLU KALIRIM?	30

Son yıllarda giderek toplumun gündemine yaygın ve yoğun olarak yerleşen bir gelişme göz ardı edilemeyecek ölçüde herkesi etkilemekte ve ilgilendirmektedir.

Ülkemizde, klasik demokrasilerde makul ve sıradan bir asayiş/güvenlik uygulaması dahi maalesef adeta bir tür endişe ve korku kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Aramaların ve gözaltıların haftanın belli bir gününe ve çok erken saatlere denk gelmesi ise bu kaygıları besleyen bir başka olgudur. Gözaltı uygulamalarına esas olan talimat metninin yoruma muhtaç olması ve zanlıların kentler ve bölgeler arasında uzun ve yorucu yolculuklara çıkarılması da ayrı bir mağduriyet kaynağıdır. Diğer yandan toplumun her kesim ve katmanından yükselen ortak aklın sesine kıyasen “tutuklama karar ve süreleri tebirden öte giderek adeta keyfi bir kabus dayatmasına dönüşmektedir.” Arama ve sorgularda kolluk ve savcının birlikteliğinin makul bir mesai olmaktan ziyade; ürkütücü ve düşündürücü bir boyut kazandığı kanısı ağırlık kazanmaktadır. Orantısız güç kullanımı, amacına uygun olmayan tutum ve davranışlar sadece ilgisini değil tüm yakınlarını ve sevenlerini de yaralamaktadır.

Bilinçli/sorgulayan aydın yurttaştan sade vatandaşa kadar “haklarım nedir?” Şayet iradi (kasti) ya da tesadüfi bir işleme muhatap olursam “neleri, nasıl yapabilirim?” Bunları derli toplu, usul ve yasaya uygun olarak, mevzuatta boğulmadan ve emrivakilere uğramadan nasıl yanıtlarım düşüncesi herkesin ortak kaygısına dönüşmüştür.

Bir tür büyük ve toplumsal gözaltıyı çağrıştıran teknik takip ve dinlemelerin tarzı ve yoğunluğu ise toplumun moral değerlerini, yaşama şevkini, insana özgü makul latife ve tenkit ölçülerini dahi gözden geçirmeye sevk eden kitlesel bir paranoyaya dönüşmek üzeredir.

Bu çalışma gelinen aşamada yanlışlar, haksızlıklar ve korkularla baş etmek için bir ihtiyacın karşılanması ya da özlü bir kılavuz olmaktan öte bitmeyen hukukun üstünlüğü yürüyüşü ve ileri demokrasi arayışına katkı sağlayacak küçük bir başvuru ve el kitabıdır.

Toplumla yararlı olması ve bireylerin ihtiyacı olmaması dileğiyle...

Yasa İzleme Enstitüsü

I

DURDURMA

Polis, kişileri ve araçları;

- Bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek,
- Suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak,
- İşlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek,
- Hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek,
- Kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek, amacıyla durdurabilir.

SORU: Kolluk kuvvetleri (Polis/Jandarma) beni keyfi olarak durdurabilir mi?

CEVAP: Hayır. Kolluk kuvvetleri süreklilik arz edecek, fiili durum ve keyfilik oluşturacak şekilde durdurma işlemi yapamaz.

SORU: Kolluk kuvvetlerinin beni niçin durdurduğunu sorabilir miyim?

CEVAP: Evet. Kolluk kuvvetleri sizi durdurduğunda durdurma sebebini bildirmelidir. Bunu sormak hakkınızdır. Bunun yanı sıra sizi durduran bir polis ve üniformalı dahi olsa kimliğini de sormalısınız.

SORU: Kolluk kuvvetleri beni ne kadar süre durdurabilir?

CEVAP: Bu konuda mevzuatta kesin bir süre belirlenmemiştir. Ancak durdurma süresi, durdurma sebebine esas teşkil eden işlemin gerçekleştirilmesi için zorunlu olan süreden fazla olamaz.

SORU: Kolluk kuvvetleri beni durdurduğunda kimliğimi göstermek zorunda mıyım?

CEVAP: Evet, kimlik taşımak yasal bir zorunluluktur ve kolluk kuvvetleri sizi durdurduğunda kimliğinizi görmek isteyebilir. Bu durumda kimliğinizi göstermelisiniz. Ayrıca durdurma sebebine ilişkin sorular da sorabilir, bu sorulara da cevap vermeniz gerekir.

SORU: Kimliğim yanımda yoksa veya göstermezsem ne olur?

CEVAP: Kimliğinizi göstermezseniz yakalanabilir hatta gözaltına alınabilirsiniz. Ancak kimliğiniz yanımda yoksa kimliğinizin bulunması için kolluk kuvvetleri gereken kolaylığı göstermelidir. Gözaltına alınırsanız da kimliğiniz tespit edilince hemen salıverilirsiniz.

SORU: Kolluk kuvvetleri beni durdurduğunda üzerimi ya da aracımı arayabilir mi?

CEVAP: Hayır. Kolluk kuvvetlerinin arama yapabilme yetkisi yoktur. Ancak size bir arama emri gösterirse arama yapabilecektir. Arama emri göstermeden üzerinizi ve aracınızı arayamaz. Aracınızın bagaj ya da torpido gibi kapalı bölümlerini açmanızı isteyemez.

II

YAKALAMA

Yakalama, suç işlediği yönünde hakkında kuvvetli iz, eser, emare veya delil bulunan kişinin gözaltına alma işlemlerinden önce özgürlüğünün geçici olarak ve fiilen kısıtlanarak denetim altına alınmasıdır.

Yakalamanın belli bir şekli yoktur, herhangi bir biçimde yapılabilir. Bu tedbirde kişinin hareket özgürlüğünün kaldırılması yeterlidir.

SORU: Kimler yakalanabilir?

CEVAP:

- Suçüstü hâlinde veya suç işlendiğine veya suça teşebbüs edildiğine dair haklarında kuvvetli iz, eser, emare veya delil bulunanlar,
- Kolluk kuvvetinin kanun ve usul dairesinde verdiği emre itaatsizlik edenler ve aldığı tedbirlere uymayanlar,
- Görev yaparken mukavemette bulunan veya görevinden alıkoymak amacıyla kolluk kuvvetine zorla karşı koyan ve yakalanmadıkları taktirde hareketlerine devam etmeleri ihtimali bulunanlar,
- Haklarında yetkili mercilerce verilen yakalama emri, yakalama ve tutuklama kararı bulunanları veya kanunla istenilen bir mükellefiyeti yerine getirmedikleri için yakalanması gerekenler,
- Uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri alan, satan, bulunduran veya kullananlar,

- Halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak derecede sarhoş olanlar veya sarhoşluk hâlinde başkalarına saldıranlar,
- Halkın huzur ve sükûnunu bozanlardan, yapılan uyarılara rağmen bu hareketlerine devam edenlerle, başkalarına saldırıya yeltenenler ve kavga edenler,
- Bir kurumda tedavi, eğitim ve ıslahı için kanunlarla belirtilen esaslara uygun olarak, alınan tedbirlerin yerine getirilmesi amacıyla toplum için tehlike teşkil eden akıl hastası, uyuşturucu ve uyarıcı madde veya alkol tutkunu, serseri veya hastalık bulaştırabilecek kişiler,
- Haklarında mahkemece çocuk bakım ve yetiştirme yurtlarına veya benzeri resmî veya özel kurumlara yerleştirilmesine veya yetkili merci önüne çıkarılmasına karar verilen çocuklar,
- Kimliğini bir belgeyle veya kolluk kuvvetince tanınmış veya güvenilir kişilerin tanıklığı ile ispat edemeyenlerle, gösterdikleri belgelerin doğruluğundan şüphe edilen kişiler yakalanabilir.

SORU: Yakalama için bir hâkim/mahkeme kararı gerekir mi?

CEVAP: Hayır, kolluk kuvvetleri gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, Cumhuriyet savcısına veya amirlerine derhal başvurma olanağı bulunmadığı durumlarda yakalama yetkisine sahiptir.

SORU: Yakalandığımda neden yakalandığımı öğrenebilir miyim?

CEVAP: Evet. Bu sizin en temel hakkınızdır. Yakalayan bunun sebebini izah etmelidir.

SORU: Yakalandığımda kullanabileceğim hangi haklara sahibim?

CEVAP: Yakalandığınızda öncelikle size isnat edilen suçtu ya da daha genel bir ifade ile neden yakalandığınızı öğrenme hakkınız var. Sonrasında susma, yani size yöneltilen sorulara cevap vermeme hakkınız var. Sizi savunacak bir avukat isteme hakkınız var. Avukatınız varsa avukatınızın, avukatınız yok ise barodan görevlendirilecek bir avukatın yanınızda bulunmasını isteyebilirsiniz. Ve nihayetinde yakalandığınızı yakınlarınıza bildirme hakkınız var.

SORU: Baronun görevlendireceği avukata ücret öder miyim?

CEVAP: Hayır, bunun için ücret ödemezsiniz.

SORU: Yakalandığımda kaç yakınımın haber verebilirim?

CEVAP: Yakalandığınızı ifadeniz alınana kadar cumhuriyet savcısının izni ile bir yakınınıza ya da belirlediğiniz herhangi bir kişiye haber verebilirsiniz.

SORU: Yakalandıktan sonra hangi işlemler yapılır?

CEVAP: Gözaltına alınacak olmanız veya zor kullanılarak yakalanmanız hâllerinde hekim kontrolünden geçirilerek yakalanma anındaki sağlık durumunuz belirlenir. İfade vermek üzere Cumhuriyet savcısının huzuruna çıkarılırsınız. Burada ifadenizi verdikten sonra Cumhuriyet savcısı gözaltına alınmanıza karar vermezse ya derhal serbest bırakılırsınız ya da hakkında ıslah veya tedavi tedbiri alınması gereken kişilerden iseniz ilgili kuruma teslim edilirsiniz. Aksi halde ise gözaltına alınırsınız.

III

GÖZALTINA ALINMA

Kanunun verdiği yetkiye göre, yakalanan kişinin hakkındaki işlemlerin tamamlanması amacıyla, yetkili hâkim önüne çıkarılmasına veya serbest bırakılmasına kadar kanuni süre içinde sağlığına zarar vermeyecek şekilde özgürlüğünün geçici olarak kısıtlanıp alıkonulmasına gözaltına alınma denir.

SORU: Hangi şartlarda gözaltına alınabilirim?

CEVAP: Gözaltına alınabilmeniz için iki şartın varlığı ve Cumhuriyet savcısının gözaltına alınmanıza karar vermesi gerekir. Bu iki şart ise;

Gözaltına almanın soruşturma yönünden zorunlu olması,
Bir suçtu işlediğinizi düşündürebilecek emarelerin bulunmasıdır.

SORU: Gözaltına alındığımı yakınlarıma haber verebilir miyim?

CEVAP: Evet gözaltına alındığınızı da bir yakınınıza bildirebilirsiniz.

SORU: Gözaltına alındıktan sonra nereye götürülürüm?

CEVAP: Gözaltına alındıktan sonra hekim kontrolünden geçirilerek polis ya da jandarma karakolu içerisindeki neza-rethaneye götürülürsünüz.

SORU: Ne kadar süre gözaltında kalırım?

CEVAP: Size isnat edilen suçu yalnız ya da bir başkası ile işlediğiniz isnat ediliyorsa 12 saati yol süresi olmak üzere en fazla 36 saat gözaltında kalırsınız. Eğer suçu örgütlü bir şekilde işlediğiniz isnat ediliyorsa bu durumda da en fazla 4 gün gözaltında kalabilirsiniz. Ancak örgütle işlenen suç nedeniyle olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde yakalanan kişiler Cumhuriyet savcısının talebi ve hâkimin şüpheliyi dinleyerek verdiği kararı ile 7 gün boyunca gözaltında tutulabilir.

SORU: Bu gözaltı süresinin sonunda ne olur?

CEVAP: Bu gözaltı süresi içerisinde Cumhuriyet savcısı tarafından salıverilir veya tutuklanmak üzere hâkim karşısına çıkarılırsınız. Hâkim ifadenizi aldıktan sonra sizi ya serbest bırakır ya da tutuklanmanıza karar verir.

SORU: Çocuklar gözaltına alınabilir mi?

CEVAP: 12 yaşını doldurmamış çocuklar ile 15 yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler gözaltına alınamazlar. 12 yaşını doldurmuş çocuklar ise belli şartlar altında gözaltına alınabilir.

IV

ARAMA

SORU: Hangi sebeplerle üzerim aranabilir?

CEVAP: Kolluk kuvvetleri tehlikenin veya suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla arama yapabilir. Bunun için sulh ceza hâkiminin kararı gerekse de üzeri aranacak kişinin kaçma şüphesi var ise, üzerinde işlediği suça ilişkin bir delil olduğu düşünülüyor ve aramanın gecikmesinde sakınca var ise kolluk kuvvetinin amirinin vereceği yazılı emirle aranabilir.

SORU: Arama sırasında haklarım nelerdir?

CEVAP: Arama sırasında öncelikle aramanın neden yapıldığını öğrenmek en temel hakkınızdır. Arama sırasında soyunmanız gerekirse kimsenin göremeyeceği bir ortamın sağlanması gerekmektedir.

SORU: Üzerimi hemcinsim olan bir görevlinin aramasını isteyebilir miyim?

CEVAP: Evet, mevzuatımızda kabul edilen durum herkesi hemcinsi olan bir görevlinin aramasıdır.

SORU: Arama kararı olmaksızın evim ya da işyerim aranabilir mi?

CEVAP: Kural olarak arama kararı olmaksızın bir arama yapılamaz ancak bunun istisnaları vardır. Hakkınızda bir yakalama kararı varsa ve aranacak evin ya da işyerinin size ait olduğu biliyorsa, arama kararı gerekmeksizin eviniz aranabilir.

SORU: Arama sırasında eşyalarım zarar verilirse ne yapabilirim?

CEVAP: Arama sırasında herhangi bir zarar meydana gelirse bu zararın tazminini İçişleri Bakanlığından talep edebilirsiniz. İçişleri Bakanlığı zararınızı tazmin etmez ise zararın tespiti ve tazmini için Bakanlığa karşı dava açabilirsiniz.

SORU: Arama sebebiyle herhangi bir eşyaya el konulabilir mi?

CEVAP: Evet, arama yapılırken suç şüphesi ile herhangi bir eşyaya Cumhuriyet savcısı kararı ile el konulabilir. Bu eşyaların ayırt edici nitelikleri belirtilerek tutanak tanzim edilmesi gerekir.

SORU: El konulan eşyaların akıbeti ne olur?

CEVAP: El konulan eşyalar incelenmek ve araştırılmak üzere emniyete ya da inceleme yapacak ilgili kuruma götürülür. Gerekli inceleme yapıldıktan sonra bu eşyalar mahkemelerin adli emanet bürolarında saklanır. Eğer eşyaların suç ile ilgili olmadığı ortaya çıkarsa talep etmeniz halinde bu eşyalar iade edilir. Eşyaların suç ile ilgili olduğu anlaşılırsa bu durumda eşyalar iade edilmez ancak yargılama sonunda beraat ederseniz geri alabilirsiniz. Ancak yargılama sonunda ceza alırsanız bu eşyalar hazineye kalır.

SORU: Ev ve işyerim hangi saatlerde aranabilir?

CEVAP: Ev ve işyerleri gece vakitlerinde aranamaz. Gece kavramı ise güneş battıktan bir saat sonra başlar ve güneş doğmadan bir saat önce sona erer. Bunun dışında kalan sürelerde ev ve iş yerleri her zaman aranabilir.

V

TUTUKLAMA

SORU: Hangi şartlar altında tutuklanabilirim?

CEVAP: Öncelikle tutuklama ceza değil, koruma tedbidir. Bu nedenle geçicidir. Tutuklamanın iki maddi koşulu vardır: Olguya dayanan kuvvetli suç şüphesi bulunması ve Yasa'da gösterilen tutuklama nedenlerinden birinin gerçekleşmesi.

Kişinin suçluluğu hakkında kuvvetli şüphe bulunması onun tutuklanması için tek başına yeterli değildir. Kişinin suçluluğu konusunda duyulan kuvvetli şüphenin yanı sıra Kanun'da tek tek sayılmış olan tutuklama nedenlerinden herhangi birinin bulunup bulunmadığının da araştırılması gerekmektedir. Bunlar:

- Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varlığı,
- Şüpheli veya sanığın davranışlarıyla;
 - Delilleri yok edeceğine, gizleyeceğine veya değiştireceğine, ya da;
 - Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapacağı girişiminde bulunacağına dair kuvvetli şüphe uyandırmasıdır.

SORU: Tutuklama kararını kim verir?

CEVAP: Sanık ya da şüphelinin tutuklanmasına ancak hâkim tarafından karar verilebilir. Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir.

SORU: Bu karara itiraz edilebilir mi?

CEVAP: Cumhuriyet savcısı, şüpheliyi sorguya göndererek sulh ceza hâkiminden tutuklama istemesi halinde hâkimin vereceği kararlara itiraz edilebilir. Tutuklama talebi karşısında sulh ceza hâkimi, ya talebi kabul ederek tutuklamaya ya da serbest bırakmaya yani tutuklama talebinin reddine karar verecektir. Sulh ceza hâkiminin tutuklama talebinin reddine ilişkin kararına itiraz üzerine, merciin tutuklama kararı vermesi mümkündür. İtiraz üzerine merciin verdiği tutuklama kararlarına da itiraz kanun yolu açıktır. İtiraz, ilgililerin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gün içinde yapılır.

SORU: En fazla ne kadar süre tutuklu kalırım?

CEVAP:

- Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde tutukluluk süresi en çok bir yıldır. Ancak, bu süre, zorunlu hallerde gerekçeleri gösterilerek altı ay daha uzatılabilir.
- Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez.
- Özel görevli ağır ceza mahkemesinin yargıladığı suçun CMK md. 250/1-c'de sayılan (ve elbette kapsam dışında bırakılmayan) bir suç olması durumunda, tutuklulukta azami süre, bu sürelerin iki katı olacaktır. Bu durumda normal süre 4 yıl, uzatma süresi 6 yıl, toplam süre ise 10 yıldır.

